

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K KAPOSVÁRI
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

Fejlesztő neve:

IGLICZ ÁGNES

MA szak: magyartanár

Kurzus: irodalom-módszertan

Modul címe:

**A KRITIKAI GONDOLKODÁS TANÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGE EGY IRODALMI
KULTUSZJELENSÉG MEGISMERÉSÉVEL**

1. Az óra tartalma – A tanulási téma bemutatása:

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

A Nemzeti alaptanterv megjelenése óta (2003) számos próbatétel elé állította a pedagógusokat. Az iskolai oktatás-nevelés alapvető értékei között fontos szerep jut a nemzeti identitás fejlesztésének, amely az anyanyelvi és irodalmi nevelés természetes közege lehet. A nyelvi, irodalmi hagyományok átadásának kultúráképző, közösségformáló hatásáról már sokan, sok helyen megemlékeztek. Az elmúlt évtizedekben a magyartanárok jó pozitívista módjára, biztos irodalomtörténeti ismeretek birtokában, a kultikus gondolkodás médiumaként, a szakrális TUDÁS forrásaként léptek/léphetek fel. A NAT azonban a kulcskompetenciák közé emelte a kritikus gondolkodást, a kreativitást, a kezdeményezőképeséget, a problémamegoldást, a kockázatértékelést, a döntéshozatalt, az érzelmek kezelését is, amelyek már nehezen férnek be a hagyományos, „porosz”, frontális órai munkára épülő irodalomoktatás keretei közé. A különböző politikai, társadalmi, tudományos kihívások hatására a pedagógiai gondolkodás is lassú változásnak indul(t), s talán napjainkban nemcsak a tudomány szent berkeiben, hanem a napi gyakorlatban is megjelennek az „új” gondolatok. Ugyanakkor a kultúra és a kultúráközvetítés ethosza, lassú változása a nemzeti identitás szolgálatának mítoszával a háttérben mindmáig fenntartja az irodalom kultikus szemléletének alapnarratíváját.

Ennek a narratívának a szakrális meghatározottsága – így ellenőrizhetetlen kijelentésekre alapuló retorikai struktúrája – azzal a pozitívista irodalom- és tudomány szemlélettel ötvöződött, amely a mindenkor nemzetiállam ideológiájának szolgálatában állt. Az oktatás kiirathatlan kultikus gyakorlata tehát olyan pozitívista tudományos szemlélet támogatását élvezte, amely az ellenőrizhetőségen és igazolhatóságon alapuló bináris kódoltság (igaz – hamis állítás, releváns – irreleváns kontextus stb.) determinista, s így a referencialitást mindenek fölé emelő (s egyben ennek legitimáló erejére hagyatkozó) tudományosságon alapul. Ez a furcsa kettősség (szakrális-retorikai apparátus, pozitívista tudományos szemlélet) olyan sajátos praxist hozott létre, amely csak a már legitimált (nemzeti) kánon újramondását eredményezi, és egyfajta tautologikus, önmagát állító kultúrakoncepcióban ölt testet: a nemzet az nemzet, az nemzet, az nemzet...

Ebben a modulban arra teszek kísérletet, hogy a kultikus szemlélet generálódását vizsgálva bemutassam annak struktúráját; ami egyben lehetőséget nyújt arra, hogy az oktatási gyakorlat (és nem utolsósorban a diákok) részben pszichológiailag determinált kultikus beállítódását reflektálttá tegyem.

A modul lehetőséget nyújt arra, hogy a hallgatók felismerjék a kultikus beállítódás és nyelvhasználat jellegzetes jegyeit, feltárják egy irodalmi kultusz működésének lehetséges következményeit, összehasonlíthassák azt saját értelmezésükkel. Módot ad arra is, hogy reflektáljanak saját nyelvhasználatukra, és ezzel elkerülhessék a kultikus, jelentés nélküli, kiüresedett nyelvi sémák használatát.

2. Fejlesztendő tanári kompetenciák:

a. általános kompetenciák

A tanári kulcskompetenciák szerint a tanár szakmai felkészültsége birtokában hivatásának gyakorlása során alkalmas: *(15/2006. (IV. 3.) OM rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről)*

1. a tanulói személyiség fejlesztésére
2. tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítésére, fejlesztésére
3. a pedagógiai folyamat tervezésére
4. a szaktudományi tudás felhasználásával a tanulók műveltségének, készségeinek és képességeinek fejlesztésére
5. az egész életen át tartó tanulást megalapozó kompetenciák hatékony fejlesztésére
6. a tanulási folyamat szervezésére és irányítására
7. a pedagógiai értékelés változatos eszközeinek alkalmazására
8. szakmai együttműködésre és kommunikációra
9. szakmai fejlődésben elkötelezettségre, önművelésre

b. Magyartanári kompetenciák (PTE magyartanári MA tanterve alapján)

Képes

1. az irodalomtudomány és a nyelvtudomány korszerű iskoláinak, elméleteinek gyakorlatba való átültetésére, a tanítás folyamataiban való felhasználására
2. a korszerű elméletekhez kapcsolódó értelmezési-elemzési-létrehozási-közzétételi stratégiáknak, módszereknek és eljárásoknak a tanulási folyamatokban való működtetésére, az aktív tanulói felhasználás megtanítására
3. a tanulók korszerű történeti érzékének fejlesztésére, alakítására
4. a kortárs kultúra közvetítésére, jelenségeinek a tanulási folyamatban való feldolgozására
5. a magyar nyelv és irodalom és más műveltségterületek tartalmainak tanulói tevékenységben való összekapcsolására
6. az irodalom, az irodalmi folyamat nyelvi-materiális, formai-poétikai és szociológiai-pszichológiai komponenseinek, vonatkozásainak feltárására
7. a tanulók szövegértési-szövegalkotási-érvelési kompetenciáinak differenciált fejlesztésére különböző

műfajokban és kommunikációs helyzetekben

8. a tanulóknak az anyanyelvhez és az irodalomhoz kapcsolódó kulturális, szociális és személyes kompetenciáinak fejlesztésére, beállítódásuk befolyásolására
9. a magyartanítás taneszközeinek kritikai elemzésére

3. Előfeltételek / előfeltétel tudás:

Az irodalmi kultusz, a kultikus gondolkodás és a kritikai gondolkodás fogalmának összekapcsolása felhívja a hallgatók figyelmét egy olyan fontos társadalmi, irodalmi jelenség létezésére, amely a mai napig meghatározza az irodalomtörténet-oktatást az általános és középiskolában és sok esetben a tanító tanárok szemléletét.

A téma feldolgozásában szükség van a korábban már vélhetően elsajátított irodalomelméleti és pedagógiai alapfogalmak ismeretére (pl. kánon, kultusz, kritikai gondolkodás). Jó, ha a hallgatók ismerik Ottlik Géza pályaképét, és olvasták az Iskola a határon című regényét. Fontos a szekunder irodalom kezelésében való jártasság is, azaz meg tudják különböztetni ezek legfontosabb műfajait (pl. kritika, ismertetés, esszé, könyvajánló, visszaemlékezés, emlékbeszéd, nekrológ stb.) Ismerniük kell a kooperatív tanulás módszereit, technikáit.

4. Eszközigény:

Csomagolópapír, több színes filctoll, fénymásolatok, internethozzáférés, projektor vagy a videórészlet, képek letöltése.

5. Szakmódszertani óravázlat:

R

1. A kultusz fogalma

Feladat: A hallgatók négyfős csoportban dolgozva készítsenek egy pókhálóábrát a **kultusz** fogalmának feltárására, miután megnézték az alábbi videórészletet „Magyarország Sztálint gyászolja”: (4.10-7.50 s) <http://youtu.be/OwTi7i38V7g>, és megnézték az alábbi képeket:

http://4.bp.blogspot.com/_m_WZOXR7SYs/TByEForxS9I/AAAAAAAAABdg/uAzjQjPGYN

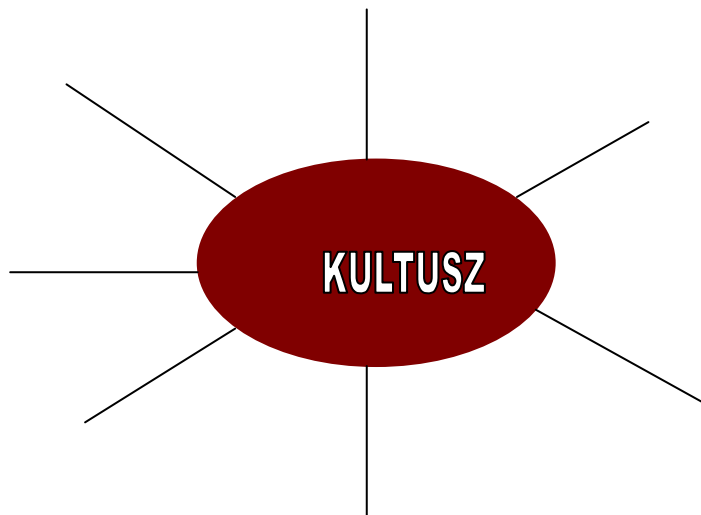
[A/s1600/Horthy+kultusz+es+ellenkultusz.jpg](#)

http://www.pim.hu/kepek/upload/eshop/kultusz_mu_identitas.jpg?options=width:120;height:180;quality:100;

http://www.romaikor.hu/pages/pic.php?pic=alindex_2_vesta_kultusz

http://1.bp.blogspot.com/_KhZhpI2GM6I/SrymGUqxfJI/AAAAAAAAABGk/IjtjuxSIq7I/s400/paleolit+kultusz_1.jpg

<http://t1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSJD6sXGbmoXmXKv4pXw8DodxEDYquNDochJSha-VwjYcLObfefCQ>

2. A kultikus gondolkodás

A hallgatók –pár perces egyéni munkával - az asztalterítő-technika segítségével fogalmazzák meg véleményüket, érzéseiket a **kultikus gondolkodással** kapcsolatban. Amikor a csomagolópapírra felkerültek az egyéni reflexiók, a négyfős csoporton belül osszák meg egymással gondolataikat. Erre alkalmas technika lehet a „Tollak középre!” (8 perc)

J

3. Az irodalmi kultusz fogalma

A hallgatók kapnak egy Dávidházi Péter, irodalomtörténészről származó definíciót az irodalmi kultuszról, valamint Szilasi Lászlótól egy rövid részletet az irodalomtudomány nyelvéről. A feladatuk a szövegek egyéni elolvasása, a jelöléstechnika segítségével azok feldolgozása.

Ezután készítsenek -páros munkával- jelöléstáblázatot, amelyben rögzítik a már ismert és új információikat, felteszik kérdéseiket, rögzítik kiegészítéseiket.

A feladat utolsó szakasza ismételten csoportmunka: készítsenek csomagolópapírra Venn-diagrammot (halmazábrát), amelyben bemutatják az irodalomtörténész által megfogalmazott kultuszfogalom, és a 2. feladatban a kultikus gondolkodásról megfogalmazott saját véleményük közös/eltérő vonásait.

A csoportok közül néhányat ez után meghallgathatunk, a többi kiegészítheti a hallottakat.

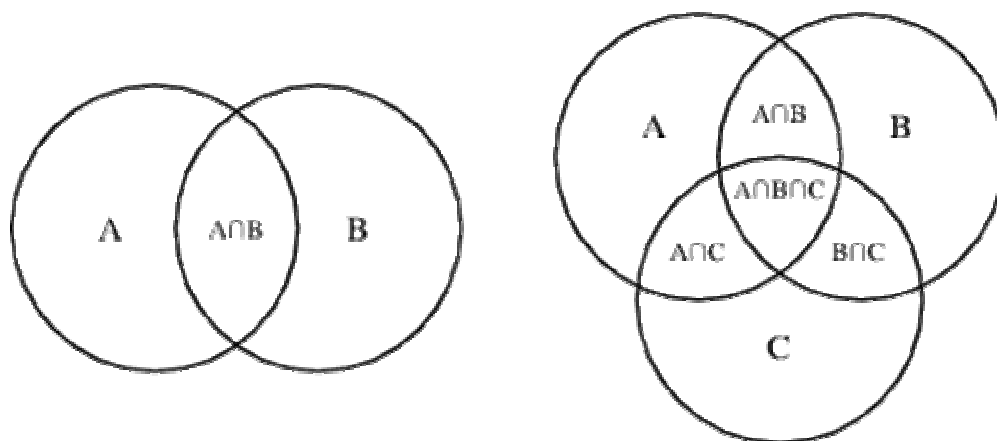
„*A kultusz mint beállítódás* bizonyos szellemi vagy anyagi értékek rajongó, mértéket nem ismerő mindenek fölötti tisztelete, tehát teljes és feltétlen odaadás, mely imádata tárgyát minden szóba jöhető vád alól eleve felmenti; *mint szokásrend* szentnek tekintett helyek fölkereséséből, ereklyék gyűjtéséből, szövegek áhítatos gondozásából, szent idők megünnepléséből, szertartásokon való részvételből és életszabályozó előírások betartásának igyekezetéből áll; *mint nyelvhasználat* pedig túlnyomó részt olyan (magasztaló) kijelentésekben ölt testet, melyeket sem bizonyítani, sem cáfolni nem lehet, mert részletes tapasztalati ellenőrzésükre nincs mód.” DÁVIDHÁZI 1989: 5.

Szilasi László szerint az irodalomról szóló kijelentéseknek két alaptípusát különböztethetjük meg: a kultikus és a kritikai állításokat. „{...} az irodalomtudomány nyelvében vannak: 1. tapasztalatilag ellenőrizhető („*tisztán kritikai*”); 2. tapasztalatilag ellenőrizhetetlen („*kultikus*”); 3. a tapasztalati ellenőrizhetőség és ellenőrizhetetlenség határán álló („*zavarba ejtő határeset*”- jellegű); 4. kritikaiként olvasandó, de nyelvi formájukat tekintve kultikus vagyis (tévesen) kultikusként olvasható, de valójában kritikai; 5. kultikusként olvasandó, de nyelvi formájukban kritikai vagyis (tévesen) kritikaiként olvasható, de valójában kultikus kijelentések.” SZILASI 2000: 9.

✓ tudom	+ új információ	— (nem így tudtam)	? (nem értem, kérdésem van)	* (erről eszembe jutott, hogy...)

(Pethőné Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv 293-294. oldal)

http://mathworld.wolfram.com/images/eps-gif/VennDiagram_900.gif

4. Az irodalmi kultusz működése

- Gyűjtsenek a csoportok olyan irodalmi alkotókat, akik körül kultusz alakult ki.
- Készítsenek T-táblázatot, amelyben megvizsgálják, miért lehet hasznos és miért káros az irodalmi kultusz.

AZ IRODALMI KULTUSZ	
Hasznos	Káros

5. Az Ottlik-kultusz - egy konkrét példa az irodalmi kultuszjelenségre

Tanári közlés: Az Ottlik-kultusz létezése a magyar irodalomban talán nem olyan evidens,

mint Petőfié vagy József Attiláé, mi most mégis ennek a vizsgálatával foglalkozunk. Azért választottam ezt a témát, mert időben közel van hozzánk, Ottlikról belátható/olvasható mennyiségű szakirodalom készült, ezek modern magyar nyelven íródtak, a mai terminológiát használják. Rendelkezésünkre állnak továbbá fényképek is, amelyek az írókat ábrázolják. A továbbiakban ezekkel fogunk dolgozni.

Csoportmunka:

- a. Nézzék meg az Ottlikról készült fotókat, majd ezek alapján próbálják jellemezni az írókat (és embert)!

[http://fusz.hu/uploadpic/kep\(182\).jpg](http://fusz.hu/uploadpic/kep(182).jpg)

http://t1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSi0o_xZMRmQju8oME9XhV_zQJq6blPgc7wfE u5ICUvSUuTYB4A

http://t1.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTLckxs_LMIMUZ5T6kOP07DU5wkRWUong-plZL5u4wl0o5UmKRR

<http://gondolkodom.hu/wp-content/ottlik-geza-1912-1990.jpg>

<http://www.filmkultura.hu/regi/2007/articles/profiles/images/fakan-legendarium/07.jpg>

- b. Vessék össze jellemzésüket a borítékban talált leírásokkal! Milyennek látják/láttatják Ottlik Gézákat a szövegek szerzői? Mennyiben egyezik/tér el az önök által készített leírás a kapottaktól?

Kertész Imre A nevelő című visszaemlékezésében (?) Ottlik mint „szilárd erkölcsi kapaszkodó”, „jelzéseként kimagasló szellemi-erkölcsi tájékozódási pont” jelenik meg. „A nevelő a feladatát önmagában, saját személyiségének kimunkálásában látja. Hérosz, mondja Emerson, aki saját középpontjából kimozdíthatatlan. Túl művészi alkotásain a nevelő művé formálja életét is.”¹

„Ottlik olyan személyiség volt, aki valamilyen módon a Nyugat korszakát hozta vissza a hetvenes évekbe, ő volt az összekötő szál. Nagyon fontos, hogy bridzselt és nem ultizott. Nagyon fontos, hogy tweedzakóban járt, és nem a Vörös Október Ruhagár termékeiben. Ottlik úriember volt, és valóban patrióta is egyben. Remekül jellemzi Cs. Szabó, amikor azt írja, hogy Ottlik egy republikánus zászlósúr.” BÀN 1993: 1732.

¹ KERTÉSZ 1996, in OEK: 305-306.

„Káprázatos fehér haja a vállára omlott. Magas homlok, a fül nem látható. Tavaly rövidebb volt a haja. Szeretem ezt a hófehér, hosszú haját. Hátrasimul, bölcs, hatalmas. Kitéphetetlen gyökérzet. Frissen borotvált arc. Sima bőr, szelíd fény. [...] A száj vékony. [...] Keze a combján. Mintha a bal kéz nem ugyanolyan lenne, mint a jobb. Mintha kisebb lenne. Ernyedtebb. Mozdulatlanabb. Most a jobb kezét a füléhez teszi, hogy jobban értse, amit mondok vagy gondolok. [...] Háttal áll. Magas, vékony fiúgyermek, hófehér hajjal. Atléta. Férfias hát, feszes. [...] Egy pillanatra meglátom a hasát. Négerbarna. Sovány.” GYÖRE 1996b, in OEK: 191-193. (Kiemelések tőlem – IÁ.)

„Járt ezen a földön, és kémkedett az angyaloknak. Éppúgy, mint Jacobi Péter. Kém volt ő közöttünk. Idegen hatalom ügynöke. Jók voltak a papírjai. [...] ...az angyaloknak kémkedett az emberi világban.”²

„Egészen váratlan mozdulatokat végző, kiterjesztett szárnyú arkangyal volt a bibliai átokföldön, amelyen élünk, a teljes égbolt vigasza és lombon átszűrt napfény.”³

A klasszikus tweedzakó (a hozzátartozó nyakkendővel és kalappal természetesen) – az ottliskához oly szorosan kapcsolódó sportosan elegáns ruhadarab fontos jelentésekkel telítődött az elmúlt évtizedekben.⁴ Az „elnyűttség”, a megélt idő, a minden vereséget, nélkülözést túlélő ember; a „ferde, nem illeszkedő tartás” pedig az egyéniség, az önállóság, a különbözőség iránt való igény szimbólumává vált uniformizálódott világunkban (különösen erőteljes lehetett ez az érzés a szürke hetvenes-nyolcvanas években). Az atya zakója olyan lesz a fiatal írónemzedékek számára, mint Dosztojevszkijnek Gogol Köpönyege.⁵

- c. Milyen kultikus gondolkodásra jellemző elemeket fedeznek fel a kapott szövegekben? Töltsék ki az alábbi táblázatot!

Kultikus beállítódás	
Kultikus nyelvhasználat	

² KELECSÉNYI 1994: 17-18.

³ HORNYIK 1996, in OEK: 294.

⁴ Vö. ESTERHÁZY 1996, in OEK i.h.

⁵ FÜZFA 2006: 16.

- d. Közös megbeszélés: Miért okozhat problémát egy tanítóként, atyaként, angyalként, prófétaként megrajzolt Ottlik-kép a művek fogadtatása, olvasása, értelmezése kapcsán?

6. A kultikus nyelvhasználat

Ebben a feladatban a hallgatók másodlagos szövegekkel dolgoznak. Ismertetésekből, kritikákból, tanulmányokból, emlékbeszédekből kapnak rövid részleteket, amelyeket el kell olvasniuk, fel kell ismerniük azok műfaját, beszédhelyzetét. Jelölniük kell a kultikus nyelvhasználat jellegzetes kifejezőmódjának, fogalomrendszerének elemeit, majd egy csoporton belüli megosztás után válaszolniuk kell a következő kérdésekre:

- Milyen előfeltevésekkel dolgoznak ezek a szövegek?
- Milyen kultikus nyelvi panelek fedezhetők fel bennük?
- Miért problematikus ez a nyelvhasználat?
- Melyik műfaj kereteibe fér bele? Melyikbe nem? (válaszukat indokolják)
- Miért torzítja/szűkíti le az olvasási/értelmezési lehetőségeket a kultikus gondolkodás?
- Hogyan értékelhető Esterházy Péter gesztusa?

Kolozsvári Papp László Kérvényt ír (ti. az iskolába való felvételre) a hetvenéves író tiszteletére ...,„ISKOLA” [sic!] az élet, a művészet iskolája... „Mindig magunkon érezzük az ISKOLA szemét.”...

Írója pedig először az „ISKOLA örökös tanárává”, majd az etika, a morális tartás, bölcsesség szimbólumává nő, hogy a végén a szerző önmagát porig alázva, esedezve (az írók közössége nevében) fohászkodhasson „bölcsg megbocsátásért”, hiszen OTTLIKNÁL „az igazság, s ez fölmentés is”.⁶

Az Iskola a határon című regény Ferencz Győző szerint: a „teljesség” könyve, a „hiperkomplex összefüggések nagy műve”, „világképének és formájának minden pontján megragadható, minden pontja középpont: az írásjelek, a szóhasználat, a mondat szerkesztés, a bekezdések és e fejezetek elrendezése, a betű szavak, a külvilág nyomai [...] mind ilyen középpontok”,⁷ „az Iskola szellemi tér, amely önmagába görbül, [...] az Iskola határtalan”.⁸

⁶ KOLOZSVÁRI 1982: 6.

⁷ BÁNYAI 1990: 1131.

⁸ FERENCZ Győző: 307.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

KAPOSVÁRI
EGYETEM

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

A kompetencia-alapú pedagógusképzés regionális szervezeti, tartalmi és módszertani fejlesztése
a Pécsi Tudományegyetem és a Kaposvári Egyetem részvételével

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

Horpácsi Sándor így ír: „titka, lefegyverző ereje nem csupán esztétikuma, de az a totalitásélmény, amellyel Tolsztoj, Thomas Mann mellé nő.”⁹

Lengyel Balázs Ottlik és flottája című írásának utolsó bekezdésében is ez olvasható: „Ottlik ugyanis azok közé a ritka nagy írók közé tartozik, akiket mintha (mintha!) nem kellene interpretálni, értékeiket kibontva, kritikailag magyarázni, akiket elég olvasni.”¹⁰

Balassa szerint: „Ottlik Prózája, mindenkori prózája mindig önmagában áll, önmagán nyugszik, mondja magát, tehát nincs mit beszélni róla.”¹¹

„...olvasása közben és utána távoli lesz minden, de nem hűvös, kontúrosabb és élesebb, de nem sivárabb. A dolgok megnevezése által az elviselhetetlen fölé kopár vigasz borul...”
„Minden *más* lesz ettől a könyvtől, más-világi fények és árnyak keletkeznek.”¹²

„...regényének egy-egy passzusát az évek során lassan-lassan szórul-szóra megjegyeztem, bevágtam, mint egy érettségi tételt, mert az is érettségünk feltétele.”¹³

„Minden mondata megannyi matematikai képlet. Ahhoz egy vesszőt sem hozzátenni, sem elvenni nem lehet. Képlet, mely magában hordozza igazságát, létének okát, a mindenség rendjének egy darabka csodáját.”¹⁴

Esterházy Péter Ottlik Géza hetvenedik születésnapjára 1981. december 10-étől, 1982 március 15-éig, körülbelül 250 óra alatt egy 57X77-es rajzlapra lemásolta az Iskola a határon-t.¹⁵
„...úgy tervezte, dolgozik minden reggel egy órát, meg este egy órát, ami összefogja majd a napot, mintha imádkozna, vagy anyagelvűeknek: mintha kocogna. De aztán nem így lett, hanem egész nap másolt reggeltől estig. Reggeltől estig.”

⁹ HORPÁCSI 1993: 85-86.

¹⁰ LENGYEL 1996, in OEK: 201.

¹¹ BALASSA 1982b: 293.

¹² BALASSA 1982b: 287.

¹³ KORNIS 1982.

¹⁴ Marosi in Mozgó Világ 1982.

¹⁵ Esterházy Péter in Mozgó Világ 1982.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

Új Magyarország
FEJLESZTÉSI TERV

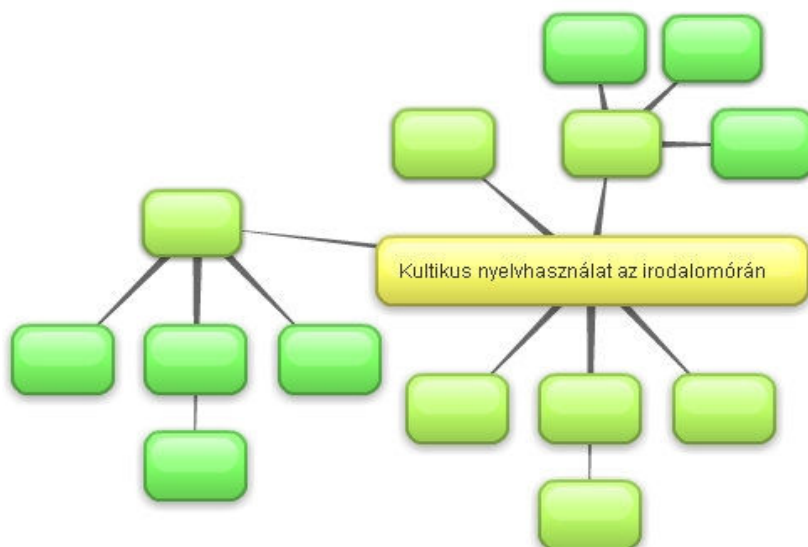

http://www.grafologia.hu/images/Ottlik_regeny.jpg

<http://t0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTD6gKfztjL4nHCE1Jj-YxmrAhEgYWFBCteshF9vYTeytAQenpnIw>

7. A kultikus nyelvhasználat az irodalomórán

Olvassák el Petri György Irodalomóra hetedikeseknek című „talált versét”! Mit jelent az alcím? Beszéljék meg az értelmezését! Készítsenek gondolattérképet arról, milyen következményei lehetnek a kultikus nyelvhasználatnak az oktatásban! A csoportok mutassák be megoldásaikat egymásnak, majd vitassák meg a többiekkel!

<https://bubbl.us>

Petri György: Irodalomóra hetedikeseknek (Talált vers)

Arany János a magyar nép
legnagyobb epikai
költője de mint lírai
költő is a legnagyobbak
közé tartozik.

Öreg szüleinek egész
Nagyszalontának büszkesége lett.
Közben szorgalmasan tanult.
Művészi pályáról álmodozott.
Könnyű szívvel hagyta ott
a kollégiumot
bár később
ezt a tettet nagyon megbánta.
Eleinte csak magának verselgetett.
Arany részt vállalt
Petőfi eltűnt.
A nép felszabadulásának ügye elbukott.
Mindez kétségbeejtette Arany Jánost.
Műveiben a szabadságharc eszméit őrzi
és Habsburg-ellenes magatartásra buzdít.
Kilenc év telt el így.
Ezalatt Pesten lassanként újra megindult az irodalmi élet.

R

8. Szövegalkotás

Készítsenek egy kb. 15-20 mondatos kultikus szöveget, amelyben a középiskolás diákoknak ajánlják kedvenc regényüket elolvasásra! Néhányan olvassák fel alkotásukat! Közösén értékeljék, hogy az írások mennyiben teljesítik a feladat elvárásait!

9. Kilépő cédula készítése

A diákok fejezzék be a következő nyitott mondatokat:

Úgy gondolom, hogy a kultikus gondolkodás...

Úgy gondolom, hogy az irodalmi kultusz...

Úgy gondolom, hogy a kultikus nyelvhasználat...

Úgy gondolom, hogy a tanár feladata...

6. Megjegyzések a feladatokhoz:

R

1. Az első igen egyszerű, szabad asszociációra épülő feladat egy talán ritkábban használt, ugyanakkor köznyelvi kifejezésként, történelmi és irodalomelméleti szakkifejezésként is ismert fogalom, a kultusz jelentésmezőjének feltárására szolgál. A hallgatók a pókhálóbra elkészítésével mozgósíthatják előzetes tudásukat, a megoldások gyors áttekintése pedig képet adhat az egész csoport felkészültségéről az áttekinteni kívánt témában. A videórészlet (Nagy Imre beszéde az országgyűlés előtt Sztálin halálakor) és a képek segítenek a képzettársításban.

Várható megoldások: személyi kultusz, fanatizmus, feltétel nélküli behódolás, tisztelet, rajongás, zene, foci, sztárok, celebek stb.

Tervezett idő: (5 perc)

Eszközsükséglet: csomagolópapír, filc

2. A feladat egy lépéssel továbblendíti a gondolkodást a kultusszal kapcsolatban, és az asztalterítő-technika lehetőséget ad a hallgatóknak saját véleményük megfogalmazására. A párperces egyéni munkát követően a hallgatók- tollukat egyesével középre helyezve gondolataikat megosztják társaikkal. Ez a technika különösen alkalmas arra, hogy mindenkit

megszólaltassunk, állásfoglalásra készítsünk.

A megoldások itt természetesen különbözőek, egyediek lehetnek, de a feladatnak elsősorban a fogalomhoz való viszonyulás megteremtése a célja, az egyéni attitűdök felszínre hozása, nem egy közös vélemény megteremtése. 😊

Tervezett idő: (8 perc)

Eszközszükséglet: csomagolópapír, filc

J

3. A feladat szövegfeldolgozással indul, amelynek célja egy új fogalom bevezetése, megismerése, és egy irodalmi jelenségre való reflektálás „kikényszerítése”. A jelöléstáblázat elkészítése több mint a jegyzetelés, hiszen a táblázat „ásító üressége” kérdésekre ösztönöz, kiegészítésekre sarkall. A Venn-diagramm kétféle változatban is elkészíthető: az első az egyszerűbb, az irodalmárok és a saját koncepció összehasonlító elemzésére nyújt lehetőséget, a második komplexebb gondolkodást igényel (A=Dávidházi, B=Szilasi, C=csoportvélemény).

A közzététel segítheti a megértési deficitiek feltárását.

Tervezett idő: (15 perc)

Eszközszükséglet: csomagolópapír, filc

4. A feladat első része az egyéni középiskolai/egyetemi tanulmányokra épít. A várható válaszok: Shakespeare, Goethe, Petőfi, Arany, Jókai, Ady, József Attila, Pilinszky...

A feladat második része -az egyéni ismeretekre, tapasztalatokra támaszkodva -már jóval összetettebb, elvontabb gondolkodást igényel, mert ugyanannak a kulturális jelenségnek a két oldalát kell feltárni.

Lehetséges érvek mellette: élményközpontúság (pl. közös versszavalás, 24 órás felolvasások), kultúraképzés, hagyományőrzés, közösségteremtő, -megtartó erő stb.

Érvek ellene: előzetes elvárások felerősítése, kiüresedett, ellaposodott ünnepek, koszorúzások, olvasatlan klasszikus művek, a tényleges szövegolvasást, értelmezést akadályozó magatartás stb.

Tervezett idő: (10 perc)

Eszközszükséglet: csomagolópapír, filc

5. A művekről szóló korabeli tanulmányok, kritikák, értekezések, esszék, az Ottlikról írott

visszaemlékezések, tárcák, kromik nem tartalmaznak részletes életrajzot – teljesen érthető módon, hiszen minnek is arról írni, aki él –, de felvillantanak egy-egy epizódot, néha anekdotikus formában az író életéből. Ezekben a hagyományos, kultikus, krisztusi élettörténet még nem fedezhető fel,¹⁶ a később fellelhető néhány elem elsősorban a halála után írott szövegekben fordul elő.

Milyennek látjuk Ottlikot? Mint azt az idézetekben is láthatjuk az alkotás (Az iskola a határon) és az alkotó azonosítására tett kísérletekben megfigyelhető egy tanár/nevelő/mester képzet Ottlikkal kapcsolatban. Az Ottlik-recepcióban az Iskola a határon című regényt röviden csak Iskolaként szokás emlegetni. Szilasi fentebb idézett tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy a mű új elnevezése a cím (részben praktikus) lerövidítése is utalhat kultikus tiszteletre.¹⁷ Az ily módon keletkezett új cím ugyanis módot és lehetőséget ad számtalan nyelvi játékra, melyek által új jelentések és újfajta jelentőség társul a műhöz. Példa lehet erre a már említett Pomogáts-tanulmány, *A számvetés iskolája*; Lengyel Balázs írása, az Iskola a megmaradásra; vagy Ferencz Győző nekrológja, *Az iskola örök*, melyeknek már címe is árulkodó.¹⁸ Az iskolához kapcsolódva pedig természetesen felmerül a tanár-, mester-, nevelőmotívum, remekül példázva az irodalmi kultuszokra oly jellemző törekvést, a mű és az alkotó egységének hangsúlyozását. Az előbb említett írásokban a misztikus tudás (a régi kultúra?) letéteményese és médiuma a „Mester”. Kertész Imre A nevelő című visszaemlékezésében Ottlik mint „szilárd erkölcsi kapaszkodó”, „jelzéseként kimagasló szellemi-erkölcsi tájékozódási pont” jelenik meg. „A nevelő a feladatát önmagában, saját személyiségének kimunkálásában látja. Hérosz, mondja Emerson, aki saját középpontjából kimozdíthatatlan. Túl művészi alkotásain a nevelő művé formálja életét is.”¹⁹

Azonban nem ez az egyetlen Ottlik-portré, amely az irodalmi köztudatban létezik. Talán ehhez kapcsolható az a sajátos ősapa-kép, amelyet Bán Zoltán András rajzol meg. Ő a kultusz okát a magyar irodalom sajátos fejlődésében látja,²⁰ szerinte a prózaírásban hatalmas úr tátong a Nyugattól Esterházy fellépéséig, amelyben az elődöket, mestereket kereső fiatal írók és kritikusok Ottlikra és művére osztották az apaszerepet.²¹

„Ottlik olyan személyiség volt, aki valamilyen módon a Nyugat korszakát hozta vissza a hetvenes évekbe, ő volt az összekötő szál. Nagyon fontos, hogy bridzselt és nem ultizott. Nagyon fontos, hogy tweedzakóban járt, és nem a Vörös Október Ruhagyár termékeiben. Ottlik úriember volt, és valóban patrióta is egyben. Remekül jellemzi Cs. Szabó, amikor azt

¹⁶ Ld. József Attilával kapcsolatban TVERDOTA 1998..

¹⁷ SZILASI 1992: 63. l.j.

¹⁸ Ottlik (Emlékkönyv) 1996: 307-308.

¹⁹ KERTÉSZ 1996, in OEK: 305-306.

²⁰ „Többször leírtam már, kénytelen vagyok megismételni: a legújabb kori magyar próza krónikus és immár gyógyíthatatlannak látszó apahiányban szenved.” BÀN 1993: 1732.

²¹ Ld. Beszélő 1996. júliusi szám, 79.

írja, hogy Ottlik egy republikánus zászlósúr.”²² Bán Zoltán András megfigyelte, a kultikus attitűd két fontos mozzanatát, amelyek az írókat mint igazi úriember rajzolják meg.

Vizsgáljuk meg kicsit közelebbről ezt a portrét!

Györe Balázs visszaemlékezésében a 77 éves (már beteg!) embert rajzolja meg némiképpen patriarchát idéző vonásokkal: „*Káprázatos* fehér haja a vállára omlott. *Magas homlok*, a fül nem látható. Tavaly rövidebb volt a haja. Szeretem ezt a *hófehér*, hosszú haját. Hátrasimul, *bölcs*, *hatalmas*. *Kitéphetetlen gyökérzet*. Frissen borotvált arc. Sima bőr, szelíd fény. [...] A száj vékony. [...] Keze a combján. Mintha a bal kéz nem ugyanolyan lenne, mint a jobb. Mintha kisebb lenne. Ernyedtebb. Mozdulatlanabb. Most a jobb kezét a füléhez teszi, hogy *jobban értse*, amit mondok vagy *gondolok*. [...] Háttal áll. Magas, vékony *fiúgyermek*, hófehér hajjal. Atléta. Férfias hát, feszes. [...] Egy pillanatra meglátom a hasát. Négerbarna. Sovány.”²³ Másik érdekes mozzanata az idézett leírásnak a 77 éves aggastyán „fiúgyermekként” való említése, amely akarva-akaratlanul az örökifjúság képzetét keltheti, és az öreg Jókai legendáját juttathatja eszünkbe, akinek vénségére újra kinőttek a fogai.²⁴ A klasszikus tweedzakó (a hozzátartozó nyakkendővel és kalappal természetesen) – az ottlikisághoz oly szorosan kapcsolódó sportosan elegáns ruhadarab fontos jelentésekkel telítődött az elmúlt évtizedekben.²⁵ Az „elnyűttség”, a megélt idő, a minden vereséget, nélkülözést túlélő ember; a „ferde, nem illeszkedő tartás” pedig az egyéniség, az önállóság, a különbözőség iránt való igény szimbólumává vált uniformizálódott világunkban (különösen erőteljes lehetett ez az érzés a szürke hetvenes-nyolcvanas években).

Az atya zakója olyan lesz a fiatal írónemzedékek számára, mint Dosztojevszkijnek Gogol Köpönyege.²⁶

Tervezett idő: (15-20 perc)

Eszközsükséglet: csomagolópapír, filc, fénymásolatok, borítékok)

6.

Kolozsvári Papp László Kérvényt ír (ti. az iskolába való felvételre) a hetvenéves író tiszteletére, melyben az „ISKOLA” [sic!] az élet, a művészet iskolájává magasztosul, mitikus magasságokba emelkedik („Mindig magunkon érezzük az ISKOLA szemét.”), írója pedig először az „ISKOLA örökös tanárává”, majd az etika, a morális tartás, bölcsesség szimbólumává nő, hogy a végén a szerző önmagát porig alázva, esedezve (az írók közössége nevében) fohászkodhasson „bölcset megbocsátásért”, hiszen OTTLIKNÁL „az igazság, s ez

²² Beszélő 1996. július, 79.

²³ GYÖRE 1996b, in OEK: 191-193. (Kiemelések tőlem – IÁ.)

²⁴ SZILASI 1992.: 35.

²⁵ Vö. ESTERHÁZY 1996, in OEK i.h.

²⁶ FÜZFA 2006: 16.

fölmentés is”.²⁷ Hasonlóképpen értékeli Balassa Esterházy másoló gesztusát: „... annak az elismerése, hogy egy könyv szóról-szóra történő lemásolásából annyit lehet tanulni, mintha évekig íróiskolába, vagy regényelemző tanfolyamra járt volna a másoló.”²⁸ De feltétlenül meg kell említenünk Lengyel Pétert is, aki Esterházyhoz hasonlóan mesterének vallja Ottlikot: „... ez az a tárgy [ti. az írás – IÁ], amelyről ő tud legtöbbet a világon. A mesterségben, amelyikben – magad azt érzed – állandóan előtte vizsgázol. Ha ő rossznak tart valamit, ugyan mondhatnak rá akármit mások.”²⁹ A leborulás, a felemelkedéshez szükséges bűnbánó megtisztulás gesztusa több helyen is megfigyelhető. Például Marosi Gyula írásában: „Úgy látszik, Ottlikhoz némiképp *fel kell nőni*. Nem lehet törpeként szájtátva csodálni, mint a terpeszkedő monstrumokat. Hogy lényegéhez juthassunk, túl kell lennünk előítéleteinken, szőrös indulatokon, rózsaszín illúziókon, le kell számolnunk a gyors haszonnal kecsegtető életvitellel, hogy eléggé elszántak legyünk kilépni – talán a *csillagközi térbe* – gondolkodásunk biztonságos skatulyáiból. [Kiem. tőlem: IÁ]”³⁰

A mű- s ezáltal alkotója is- isteni attribútumokat kap, az iskola a határon a teremtett világ, az univerzum, amelynek közepében – hogy én is idézettel éljek – „könyörülő Istenként” ott trónol Ottlik. Ebben a különös mennyországban a szereposztás is eléggé furcsa; Ottlik nemcsak a teremtő és megbocsátó isten, mint az előző idézetben, hanem angyal is (itt egyik novellájának hőisével azonosítják): „Járt ezen a földön, és kémkedett az angyaloknak. Éppúgy, mint Jacobi Péter. Kém volt ő közöttünk. Idegen hatalom ügynöke. Jók voltak a papírjai. [...] ... az angyaloknak kémkedett az emberi világban.”³¹ Sőt az angyalok hierarchiájában is meglehetősen előkelő helyet foglal el Mihály, Gábor és Rafael mellett: „Egészen váratlan mozdulatokat végző, kiterjesztett szárnyú arkangyal volt a bibliai átokföldön, amelyen élünk, a teljes égbolt vigasza és lombon átszűrt napfény.”³²

A regény-méltatói szerint-a „teljesség” könyve, a „hiperkomplex összefüggések nagy műve”, „világképe és formájának minden pontján megragadható, minden pontja középpont: az írásjelek, a szóhasználat, a mondatszerkesztés, a bekezdések és e fejezetek elrendezése, a betű szavak, a külvilág nyomai [...] mind ilyen középpontok”,³³ „az Iskola szellemi tér, amely önmagába görbül, [...] az Iskola határtalan”³⁴.

A regény szakrális szférába emelése aztán jócskán megnehezíti az értelmező dolgát, hiszen az isteni, illetve isteninek tételezett dolgokat a katolikus hagyományok értelmében nem illik kritizálni. („A regény kívül kerül a diszkurzív logika nyelvén.”)³⁵ A mű mint szakrális

²⁷ KOLOZSVÁRI 1982: 6.

²⁸ BALASSA 1985b: 308-321.

²⁹ LENGYELP 1996, in OEK: 237.

³⁰ Marosi in Mozgó Világ 1982.

³¹ KELECSÉNYI 1994: 17-18.

³² HORNYIK 1996, in OEK: 294.

³³ BÁNYAI 1990: 1131.

³⁴ FERENCZ Győző: 307.

³⁵ SZILASI 1992: i.h.

tárgy maga a „labirintus”, „a megoldhatatlan rejtély, a ködbe vesző titok, az elágazó ösvények kertje” – írja Bányai, s ezért „veszélyes és kilátástalan vállalkozásnak” tartja a regény „kritikai definiálást”.³⁶ Ugyanerről Horpácsi Sándor így ír: „titka, lefegyverző ereje nem csupán esztétikuma, de az a totalitásélmény, amellyel Tolsztoj, Thomas Mann mellé nő.”³⁷ A mű annyira tökéletes, önmagába zárt, hogy a róla való beszéd felesleges, hiábavaló. A kritikai pozíció feladása kísért Lengyel Balázs Ottlik és flottája című írásának utolsó bekezdésében is: „Ottlik ugyanis azok közé a ritka nagy írók közé tartozik, akiket mintha (mintha!) nem kellene interpretálni, értékeiket kibontva, kritikailag magyarázni, akiket elég olvasni.”³⁸ Balassa szerint: „Ottlik Prózá-ja, mindenkori prózája mindig önmagában áll, önmagán nyugszik, mondja magát, tehát nincs mit beszélni róla.”³⁹ Több szempontból is érdekes lehet számunkra ez a mondat: egyrészt a „mindenkori próza” kifejezés miatt, amely egy nagy ívű mozdulattal Ottlik már elkészült összes és még meg sem született műveiről (!) is kijelent valamit, ami meghatározhatja az értelmezői attitűdöt. (Ugyanez a kiterjesztő gesztus figyelhető meg Bányainál.) Másrészt talán a mondat második fele adhat magyarázatot arra is, hogy a regényről írt kritikák miért dolgoznak olyan rengeteg idézettel,⁴⁰ gyakran helyettesítve ezekkel az önálló megállapításokat; s miért van az, hogy a felhasznált idézetek általában egy szűkebb körből kerülnek ki. Balassa említi, hogy „az Iskola a határon az eltelt két évtizedben konszenzust teremtett abban, hogy olvasói és hívei körülbelül tudják, hol vannak benne azok a trouvaille-ok, amelyekhez mindig újra és újra odalapoznak, de a kisebbeket is ismerik már >>ki van csemegézve<<”.⁴¹

S ha e kijelentés után mégis akad olyan merész vállalkozó, aki megkísérli az értelmezést, annak sorsa már eleve a bukás; Balassa tanulmánya már az alcímében az analízis lehetetlenségére utal: „...az végeknél.../kommentár Ottlikhoz, avagy a műelemzés bukása”.⁴² A kritika szerinte csupán „formakijelentésekkel álcázott hallgatás”, „elemzéssel leplezett kommentár”, hiszen „egy Ottlik-mű kommentárja, elemző elsajátítása legfeljebb csak a *velehallgatás* lehet”.⁴³ Ez a gesztus az Istennek való följajánlkozást, az istenivel való azonosulást hordozza. „Ez a némaság persze, ha teljesen az >>övéi vagyunk<< már egyáltalán nem torokszorító, hanem abszolút telt, telített [...] és szabad...”⁴⁴

A mű „megváltja” olvasóját: „...olvasása közben és utána távoli lesz minden, de nem hűvös, kontúrosabb és élesebb, de nem sivárabb. A dolgok megnevezése által az

³⁶ BÁNYAI 1990: 1131.

³⁷ HORPÁCSI 1993: 85-86.

³⁸ LENGYEL 1996, in OEK: 201.

³⁹ BALASSA 1982b: 293.

⁴⁰ Ld. pl. Füzfa Balázs újabban megjelent monográfiájának idézéstechnikáját: FÜZFA 2006.

⁴¹ BALASSA 1982a: 272.

⁴² BALASSA 1982a: 253.

⁴³ BALASSA 1982a: 253.

⁴⁴ BALASSA 1982b: 257.

elviselhetetlen fölé kopár vigasz borul...” „Minden *más* lesz ettől a könyvtől, más-világi fények és árnyak keletkeznek.”⁴⁵

Szintén az azonosulás gesztusa (a napi imádság, lelki gyakorlat, vezeklés) a szent szöveg szó szerinti megtanulása: „...regényének egy-egy passzusát az évek során lassan-lassan szórul-szóra megjegyeztem, bevágtam, mint egy érettségi tételt, mert az is érettségünk feltétele.”⁴⁶ (Az idézet különben újabb remek példa a fent említett „iskola”- nyelvjátéokra is.) Esterházy Péter Ottlik Géza hetvenedik születésnapjára 1981. december 10-étől, 1982 március 15-éig, körülbelül 250 óra alatt egy 57X77-es rajzlapra lemásolta az Iskola a határon-t.⁴⁷ Esterházy áldozatos munkáját Balassa a középkori szerzetesek kódexmásoló tevékenységével azonosítja, ami által a regény szerinte „alpművé, sőt Urtextté vált”; megtörtént „... az adott szöveg szent hagyománnyá nyilvánítása”, a másoló pedig leróhatja a háláját és hódolatát.⁴⁸ Hasonlóképpen a kiválasztottságot megszentelő, szimbolikus, szerzetesi alázatot követelő munkaként ír erről Füzfa Balázs is, szerinte Esterházy ezzel a „képpel”, gesztussal szakralizálta a regényt, amivel egyben a posztmodern irodalom szimbolikus origójává avatta.⁴⁹ Az író-másoló Esterházy azonban kicsit másként gondolkodik erről: „... úgy tervezte, dolgozik minden reggel egy órát, meg este egy órát, ami összefogja majd a napot, mintha imádkozna, vagy anyagelvéeknek: mintha kocogna. De aztán nem így lett, hanem egész nap másolt reggeltől estig. Reggeltől estig.”⁵⁰ Az Iskola a határon olyan „bölcös könyv”, amit akár a Bibliát, vagy „a mai magyar próza kiskátéját”⁵¹, „mindennapos dresszúraként”⁵² kellene olvasni, s mint szent szöveg, tabu, érinthetetlen: „Minden mondata megannyi matematikai képlet. Ahhoz egy vesszőt sem hozzátenni, sem elvenni nem lehet. Képlet, mely magában hordozza igazságát, létének okát, a mindenség rendjének egy darabka csodáját.”⁵³

A szent szöveg mágikus erővel bír, Györe Balázs elbeszélése szerint ponyván porosodó, „titkos mondanivalójú KÖNYV talált rá” egy elkeseredett, magányos napján, amit aztán nem tudott letenni.⁵⁴ Lengyel Péter szerint is „megváltoztatja olvasója életét”, „segíti azonosabbá lenni önmagával”, „segít élni”,⁵⁵ elviselni a különféle megpróbáltatásokat, tartást ad, morális fogódzót.⁵⁶ Nemcsak a teljes szöveg, de egyes részei, kifejezései, szavai is ilyen varázserejűek: pl. „lanterszáda”, „Ereklye? Piff!” „lfs”, a „medvesapó”, a „közös Memphis”

⁴⁵ BALASSA 1982b: 287.

⁴⁶ KORNIS 1982.

⁴⁷ Esterházy Péter in Mozgó Világ 1982.

⁴⁸ BALASSA 1985b: 309.

⁴⁹ Erről bővebben ír Füzfa Balázs a könyvében: FÜZFA 2006: 15-16.

⁵⁰ ESTERHÁZY 1996, in OEK: 183.

⁵¹ RÓNAY 1993: 379-385.

⁵² BALASSA 1982a: 285.

⁵³ Marosi in Mozgó Világ 1982.

⁵⁴ GYÖRE 1996, OEK: 129-130.

⁵⁵ LENGYELP 1996, in OEK: 238.

⁵⁶ KELECSÉNYI 1994: 17-18.

stb., amelyeket mindenki ismer, ⁵⁷ és ezért alkalmasak valamiféle közös élmény, „eksztázis” felidezésére. ⁵⁸ Ez a mágikus erő aztán átsugárzott az íróra is, és így Ottlik „neve mintegy varázserőre tett szert”. ⁵⁹

Tervezett idő: (15-20 perc)

Eszközszükséglet: csomagolópapír, filc, fénymásolatok, borítékok

7. A Petri-vers értelmezése kapcsán a következő gondolatok merülhetnek fel, ha a kultikus gondolkodáshoz kapcsoljuk értelmezését:

„talált vers”

-talált műalkotás-utalás az avantgárd gesztusra, az „utcán” heverő tárgyak kiállítására

-a vers lehet egy közhelyeket, irodalomtörténeti paneleket ismételtető pocsék irodalomóra megidézése, vagy egy diák betanult frázisokat puffogató dolgozatának paródiája

-az említett irodalomórán nem esik szó „irodalomról”, nincs szó Aranyról mint „szövegről”, csupán egy berögződött Arany-kép kiüresedett ismétlése

-a nemzeti kánon rosszul értelmezett közvetítése inkább elriaszt a kulturális hagyományoktól, mint élményt ad

-megkérdőjelezi a tanítás értelmét

A gondolatétkép egyedi megoldásokat tartalmaz, elkészítése egyfajta összefoglalása lehet az órai munkának. A prezentáció, majd az azt követő beszélgetés pedig segíthet a hallgatóknak saját véleményük megfogalmazásában, álláspontjuk kialakításában.

Tervezett idő: (15-20 perc)

R

8. A hallgatók az ajánló, ismertető szöveg megalkotásával bizonyíthatják, hogy megértették a kultikus nyelvhasználat lényegét. A felolvasás, közös elemzés élvezetes módja lehet a fejlesztő értékelésnek.

⁵⁷ „Gondoljuk meg, az önálló szöveggént is jól működő tartalomjegyzék – textus az Iskola... végén tele van tárgyakat jelölő, nagyon is élő, *mágikusan* [Kiem. tőlem – IÁ] tömör hívószavakkal, melyek a magyar irodalmi szlengezhöz régóta hozzátartoznak.” BALASSA 1996, in OEK: 447.

⁵⁸ „...a szavak varázserejével jelenné nyugözött múlt szívszorítóan ismerősszaga-hangulata-íze kel életre...” NEMESKÜRTY 1996, in OEK: 154.

⁵⁹ SZEGEDY-MASZÁK 1993: 1731.

Tervezett idő: (10 perc)

Eszközsükséglet: -

9. A kilépő cédulák kitöltésével a hallgatók visszajelzést adhatnak nekünk arról, mit gondolnak az óra kulcsfogalmairól, változott-e véleményük, érzékenyebbé váltak-e a felvetett problémára.

Tervezett idő: (5 perc)

Eszközsükséglet: kilépő cédulák fénymásolása

7. Fejlesztő értékelés:

A modul során többször nyílik lehetőség fejlesztő értékelésre. A prezentációk során a tanár és a diákok is reflektálhatnak az elhangzottakra. A reflektálás feladatai (8. és 9.) pedig nemcsak a hallgatók számára biztosítják az önértékelés lehetőségét, hanem a tanár számára is bizonyítják az óra hatékonyságát.

8. Felhasználható irodalom:

1. Az irodalmi kultusz kutatás kézikönyve. Szerk. Takáts József, Kijárat Kiadó. Bp., 2003.
2. DÁVIDHÁZI 1989 – DÁVIDHÁZI Péter: Isten másodszülötte. A magyarországi Shakespeare-kultusz természetrajza. Bp., 1989.
3. MARGÓCSY 1990 – MARGÓCSY István: A magyar irodalom kultikus megközelítése. In: ItK 1990/3.
4. MOLNÁR László: A kritikai gondolkodás. = Az iskolai műveltség (szerk. Csapó Benő), Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
5. PETHŐNÉ Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv, Korona Kiadó, Budapest, 2005.
6. PLÉH Csaba: A konstrukcionizmus és a pszichológia. In: Iskolakultúra 1999/6-7. 3-14.
7. SZEGEDY-MASZÁK Mihály: Ottlik Géza, Pozsony, Kalligram (Tegnap és ma), 1994.
8. SZILASI László: A Jókai-szakirodalom kultikus paradigmája. In: ItK 1992.

MELLÉKLET A téma tanulmányozásához felhasznált irodalom

- ALBERT 1994 – ALBERT Gábor: Ottlik Géza testamentuma. In: Hitel, 1994., 2. sz. 92-94. old.
- ALMÁSI 1986 – ALMÁSI Miklós: Egy nevelődési regény a középosztályról. In: A hiányjel mosolya. Bp., 1986.
- ANGYALOSI 1994 – ANGYALOSI Gergely: Ezze van az embernek. In: Határ, 1994., 1. sz. 120-124.
- BALASSA 1972 – BALASSA Péter: A közös Memphis. In: Könyvvilág 1972. 37. évf. 12. sz.
- BALASSA 1980 – BALASSA Péter: Ottlik Géza: Próza. In: Kortárs 1980/12. 1997-2000.
- BALASSA 1982a – BALASSA Péter: „Az végeknél...” = Uő.: A színeváltozás. Esszék, Budapest, Szépirodalmi, 1982, 253–320;
- BALASSA 1982b – BALASSA Péter: Íme a próza = Uő.: A színeváltozás. Esszék, Budapest, Szépirodalmi, 1982, 293–301;
- BALASSA 1982c – BALASSA Péter: Ottlik és a hó. In: Jelenkor 1982/5. 407-412.
- BALASSA 1985a – BALASSA Péter: Ottlik és a hó = Uő.: Észjárások és formák, Budapest, Tankönyvkiadó (Műelemzések kiskönyvtára), 1985, 18–36;
- BALASSA 1985b – BALASSA Péter: Egy regény mint goblein. Ottlik és Esterházy egyetlen lapon. = Uő.: Észjárások és formák, Budapest, Tankönyvkiadó (Műelemzések kiskönyvtára), 1985, 308-321.
- BALASSA 1990 – BALASSA Péter: Az idő múlása. In: Magyar Napló 1990/45.
- BALASSA 1993 – BALASSA Péter: Levegős labirintus. In: Alföld 1993/11. 53-59.
- BALASSA 1996 – BALASSA Péter: Erekllye és tanszerláda. In Ottlik (Emlékkönyv) 1996.
- BÁN 1993 – BÁN Zoltán András: Nincs meg semmi. In: Holmi. 1993. 12. 1732-1735.
- BÁNYAI 1990 – BÁNYAI János: „Fanyar, jóízű regénylevegő”. In: Híd 1990/11.
- BENCZE 1995 – BENCZE Andrea: Élet a halál után? In: Reform, 1995. 12. 15., 39. sz. 85.
- BENEY 1973 – BENEY Zsuzsa: Iskola a határon. = Uő: Ikertanulmányok, Bp., 1973. 194-235.
- BENEY 1991 – BENEY Zsuzsa: Ottlik halála. In: Vigília 1991/4. 273-275., és In: Látóhatár 1991/6. 89-93.
- BENEY 1994 – BENEY Zsuzsa: Még egy írás a „Budá”-ról. In: Holmi, 1994., 1. sz. 109-115.
- BEREMÉNYI 1982 – BEREMÉNYI Géza: Solvitur Ambulanda. In Mozgó Világ 1982.
- CZIBOR 1996 – CZIBOR János: Jelentés Ottlik Géza Továbbélők című regényéről. In: Ottlik

(Emlékkönyv) 55-58.

CZIGÁNY 1982 – CZIGÁNY György: Kvartet, Ottlikéknál. In: Jelenkor 1982/5. 415-419.

CZIGÁNY 1985 – CZIGÁNY György: Lecke Ottlik Gézától. In: Jelenkor 1985/4. 351-352.

CZIGÁNY 1992 – CZIGÁNY György: Ez is Buda! = Cz. Gy.: Mozarttal vacsorázok. 1992., Szekszárd, Babits, 5-23., 13-24.

CS. SZABÓ 1996 – CS. SZABÓ László: *Cipi*. In Ottlik (Emlékkönyv) 1996.

CSAPÓ 1992 – CSAPÓ Benő: Kognitív pedagógia, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.

CSAPÓ 2002 – CSAPÓ Benő: Az oktatás és a nevelés egysége a demokratikus gondolkodás fejlesztésében. In: Új Pedagógiai Szemle 2002/2.

CSILLAG 1991 – CSILLAG Tibor: „A regény a hallgatás szövetéből készül”. In: Stádium 1991/2 56-60.

DÁVIDHÁZI 1989 – DÁVIDHÁZI Péter: Isten másodszülötte. A magyarországi Shakespeare-kultusz természetrajza. Bp., 1989.

DOBAI 1982 – DOBAI Péter: Egy „Zögling” arcéle. In: Mozgó Világ 1982/5.

ERDŐDY – ERDŐDY Edit: Ottlik: Buda. In: Életünk 32. évf. 1994/1-2. 181-183.

ESTERHÁZY 1996 – ESTERHÁZY Péter: Zakóink legtitkosabb szerkezete. In Ottlik (Emlékkönyv) 1996.

FARKAS – FARKAS Edit: Az elbeszélés nehézségei. In: Nyelv- és irodalomtudományi Közlöny. 37. évf. 1-2. sz. 47-65.

FARKAS 1993 – FARKAS János László: „Buda. Regény” In: Holmi 1993/12. 1735-1751.

FERENCZ – FERENCZ Győző: A szeretet algoritmus. In: Könyvvilág 38. évf. 5. sz. 3.

FISHER 2008 – FISHER Robert: Hogyan tanítsuk gyermekeinket gondolkodni? Műszaki Kiadó, Budapest, 2008.

FORGÁCH 1994 – FORGÁCH András: Hilbert Kornél (Lexi) alakja a világirodalomban. In: Jelenkor 1994/7-8. 633-638.

FÖLDÉNYI 1996 – FÖLDÉNYI László: Éjszaka a határon. In Ottlik (Emlékkönyv) 1996.

FÖLDES 1968 – FÖLDES Anna: Légy hűtlen önmagadhoz. Ottlik Géza: Iskola a határon. = Uó.: Hús év – hús regény. Esszék, kritikák, Budapest, Szépirodalmi, 1968, 276–288.

FÜZFA 1993 – FÜZFA Balázs: A szeretet éghajlata. In: Élet és Irodalom 1993. szept. 17. 37. évf. 10.

FÜZFA 2006 – FÜZFA Balázs: „...Sem azé, aki fut...”. Ottlik Géza Iskola a határon című regénye a hagyomány, a prózaetika, a hipertextualitás és a recepció tükrében, Budapest,

Argumentum (Irodalomtörténeti füzetek), 2006.

FÜZFÁ 2008 – FÜZFÁ Balázs: irodalom_12 (sic!) Krónika Nova Kiadó, Budapest, 2008.

G. MERVA 1995 – G. MERVA Mária: Ottlik-mozaik. In: Holmi 1995/10. 1362-1376.

GÁCS – GÁCS Anna: És állok egy ablakban Budapesten. In: Pannonhalmi Szemle 1. évf. 3. sz. 105-110.

GYÖRE 1993 – GYÖRE Balázs: Fehérre fehér. In: Magyar Napló 1993. 5. évf. 12.

GYÖRE 1994 – GYÖRE Balázs: Iskola Budán. In: Liget 1994/4. 56-58.

GYÖRE 1995 – GYÖRE Balázs: Egy szoba az emeleten. Ottlik-emlékkiállítás Gödöllőn. In: Élet és Irodalom, 1995., 8. sz. 20. GYÖRE 1996 – GYÖRE Balázs: A megszólítás ábrándja. In: Ottlik (Emlékkönyv) 1996.

GYÖRE 1996b – GYÖRE Balázs: A 91-esen nyugodtan elalhatok. In: Ottlik (Emlékkönyv) 1996.

GYÖRFFY – GYÖRFFY Miklós: Ottlik és Musil. In: Újhold-évkönyv 2. 313-326.

HARKAI VASS 1985 – HARKAI VASS Éva: A polifon regény. In: Híd 1985/7-8. 1021-1026.

HORKAY HÖRCHER – HORKAY HÖRCHER Ferenc: Az udvariasság filozófiája. In: Új Forrás 28. évf. 1. sz. 50-56.

HORKAY HÖRCHER 1993 – HORKAY HÖRCHER Ferenc: Buda halála. In: Apollón Irodalmi Félévkönyv 1993/1. 156-159.

HORNYIK 1990 – HORNYIK Miklós: Scott kapitány utolsó feljegyzése. In: Magyar Napló 1990. 45. sz. 1-16., és Látóhatár 1991/1. 12-21.

HORNYIK 1996 – HORNYIK Miklós: Scott kapitány utolsó feljegyzése. In: Ottlik (Emlékkönyv) 1996.

HORPÁCSI 1993 – HORPÁCSI Sándor: Ottlik Géza: Buda. In: Somogy 1993/11-12. 85-86.

ISZLAI – ISZLAI Zoltán: A járkálás öröme. In: Iskolakultúra 4. évf. 6. sz. 101-102.

JAKUS – JAKUS Ildikó: Egy átírás tanulságai – A hajnali háztetők változatairól. In: Ottlik (Emlékkönyv) 1996.

JAKUS-HÉVIZI 2004 – JAKUS Ildikó – HÉVIZI Ottó: Ottlik-veduta. Kalligram, Pozsony, 2004.

KALLA – TAKÁTS – TVERDOTA (szerk.) 2005 – Kultusz, mű identitás. Kultusztörténeti tanulmányok 4. Szerk., Kalla Zsuzsa, Takáts József, Tverdota György. PIM, Bp., 2005.

KÁROLYI 1990 – KÁROLYI Csaba: Az Ottlik-érzet. In: Jelenkor 1990/3. 271-273.

KELECSÉNYI 1993 – KELECSÉNYI László: Végre Buda! In: Kritika 1993/11. 27-29.

- KELECSÉNYI 1994 – KELECSÉNYI László: Ottlik sírjánál. In: Magyar Napló 1994. jan. 21. 17-18.
- KELECSÉNYI 1995 – KELECSÉNYI László: Ki írta Ottlik regényeit? In: Respublika 1995/11. 53-55.
- KÉPESKÖNYV 2003 – Ottlik. Képeskönyv. (szerk. Kovács Ida), PIM, Bp., 2003.
- KERTÉSZ 1996 – KERTÉSZ Imre: *A nevelő*. In Ottlik (Emlékkönyv) 1996.
- KIS PINTÉR 1990 – KIS PINTÉR Imre: Lenni, de látni is a létezést = Uő.: Esélyek. Bp., 1990. 197-249.
- KOLOZSVÁRI 1982 – KOLOZSVÁRI Papp László: Kérvény. In: Mozgó Világ 1982/5.
- KORNIS 1982 – KORNIS Mihály: Ottlik Gézának. In Mozgó Világ 1982.
- KORNIS 1996 – KORNIS Mihály: Az utolsó hazám. In: Ottlik (Emlékkönyv) 1996.
- KULCSÁR SZABÓ 1987 – KULCSÁR SZABÓ Ernő, A regényi fikció három modellje = Uő.: Műalkotás, szöveg, hatás, Budapest, Magvető (Elvek és utak), 1987, 197–249.
- LENGYEL 1972 – LENGYEL Balázs: Ottlik Géza elbeszélései = Uő.: Hagyomány és kísérlet. Bp., 1972. 337-342.
- LENGYEL 1979 – LENGYEL Balázs: Iskola a megmaradásra = Uő.: Közelképek. Bp., 1979. 464-469., In: Élet és Irodalom 1972. 19. sz. 11.
- LENGYEL 1986 – LENGYEL Balázs: Ami volt: van. = Uő.: Egy magatartás története. Bp., 1986. 337-342., és In: Élet és Irodalom 1982. 19. sz. 10., és Uő.: Zöld és arany. Bp., 1988. 549-553.
- LENGYEL 1988 – LENGYEL Balázs: Cédulák az Ottlik-stílusról = Uő.: Zöld és arany. Válogatott esszék, Budapest, Magvető, 1988, 312–318.
- LENGYEL 1989 – LENGYEL Balázs: Ottlik iskolája. In: Kortárs 1989/2. 111-116., és Ottlik és flottája címmel in: Magyar Napló 1989/2. 12-13.. és Uő.: Visszatérés. Pécs, 1990. 16-22.
- LENGYEL 1990 – LENGYEL Balázs: Az iskola a határon. = Uő.: Visszatérés. Pécs, 1990. 7-15.
- LENGYEL 1992 – LENGYEL Balázs: Ottlik igaza. In: Kortárs 1992., 12. sz. 17-18.
- LENGYEL 1994 – LENGYEL Balázs: Róma mint Kecskemét: Emléktöredékek Ottlik Gézáról. In: Európai utas 1994. 5. évf. 1. sz. 68-69.
- LENGYEL 1996 – LENGYEL Balázs: Ottlik flottája. In Ottlik (Emlékkönyv) 1996:
- LENGYELB 1996 – LENGYEL Balázs: Ottlik flottája. In Ottlik (Emlékkönyv) 1996
- LENGYELP 1996 – LENGYEL Péter: Adósság. In: Ottlik (Emlékkönyv) 1996.
- MÁNDY 1996 – MÁNDY Iván: Ottlik Géza. In: Ottlik (Emlékkönyv) 1996.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K A P O S V Á R I
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

- MARGÓCSY 1990 – MARGÓCSY István: A magyar irodalom kultikus megközelítése. In: ItK 1990/3.
- MARGÓCSY 1993 – MARGÓCSY István: Margináliák. Ottlik Géza: Buda = 2000, 1993. 9. szám, 57–61.
- MARGÓCSY 1993 – MARGÓCSY István: Ottlik Géza: Buda. In: 2000 1993/11. 57-61.
- MÁRKUS 1993 – MÁRKUS Béla: Reggel az ingoványon. In: Hitel 1993/11. 98-106.
- MÉHES 1993 – MÉHES Károly: Csak egy regény van? In: Jelenkor 1993/11. 98-106.
- MIHÁLY 2002 – MIHÁLY Ildikó: OECD-szakértők a kulcskompetenciákról. In: Új Pedagógiai Szemle. 2002/6.
- MOHAI V. 1993 – MOHAI V. Lajos: Húsz év az olvasásra. In: Jelenkor 1993/12. 84-85.
- MOHÁS Lívია – MOHÁS Lívია: Olvasónapló – Budáról. In: Tiszatáj 48. évf. 11. sz. 81-86.
- MOLNÁR 2002 – MOLNÁR László: A kritikai gondolkodás. = Az iskolai műveltség (szerk. Csapó Benő), Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
- MORÓCZ 1994 – MORÓCZ Zsolt: A hallgatás mitológiája. In: Magyar Szemle 1994/1. 34-43.
- N. TÓTH 1994 – N. TÓTH Anikó: Bolyongások Ottlik Budájá(ba)n. In: Kalligram 1994/1. 59-67.
- NAGY 1965 – NAGY Péter: Hová néz az irodalmár? Ottlik Géza: Iskola a határon = Uő.: Rosta. Tanulmányok, Budapest, Szépirodalmi, 1965, 280–284.
- NAGY 1998 – NAGY József: Kognitívizmus és az értelem kifejlődése. In: Iskolakultúra 1998/2. 57-70.
- NAHALKA 1997 – NAHALKA István: Konstruktív pedagógia – egy új paradigma a láthatáron II. In: Iskolakultúra 1997/3.
- NEMES 1994 – NEMES Lívია: Kísérlet az Ottlik-rejtély lélektani megfejtésére. In: Holmi 1994. 1103-1113.
- NEMES 1995 – NEMES Lívია: Kísérlet az Ottlik-rejtély lélektani megfejtésére = Holmi, 1995. 8. szám, 1103–1113.
- NEMESKÜRTY – NEMESKÜRTY István: Ottlik Géza, avagy a dolgok fontossága és a fontosság lényegtelensége. In Ottlik (Emlékkönyv) 1996.
- NÉMETH 1994 – NÉMETH Marcell: „...megjegyzései...” In: Jelenkor 1994/3. 272-277.
- NÉMETH Gábor – NÉMETH Gábor: Vagy kezdhesse előlről összerakogatni. In: Múlt és Jövő 4. évf. 3. sz. 111-112.
- NYÁRÁDY 1995 – NYÁRÁDY Gábor: Amiről Ottlik nem beszél. In: Jelenkor 1995/1.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

KAPOSVÁRI
EGYETEM

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

A kompetencia-alapú pedagógusképzés regionális szervezeti, tartalmi és módszertani fejlesztése
a Pécsi Tudományegyetem és a Kaposvári Egyetem részvételével

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

- OEK – Ottlik (Emlékkönyv). Vál. És szerk. Kelecsényi László. Pesti Szalon, Bp., 1996.
- OLASZ – OLASZ Sándor: Az első Ottlik-monográfia. In: Hitel 8. évf. 1. sz. 98-101.
- OTTLIK 1980 – OTTLIK Géza: Próza. Bp., 1980.
- OTTLIK 1996 – OTTLIK Géza: Miért Buda? In Ottlik (Emlékkönyv) 1996
- PETHŐNÉ 2004 – PETHŐNÉ Nagy Csilla: Irodalomtankönyv 10. Korona Kiadó, Budapest, 2004. 3. kiadás.
- PETHŐNÉ 2005 – PETHŐNÉ Nagy Csilla: Módszertani kézikönyv, Korona Kiadó, Budapest, 2005.
- PETHŐNÉ 2006 – PETHŐNÉ Nagy Csilla: Irodalomtankönyv 12. Korona Kiadó, Budapest, 2006. 6. kiadás
- PLÉH 1999 – PLÉH Csaba: A konstrukcionizmus és a pszichológia. In: Iskolakultúra 1999/6-7. 3-14.
- POMOGÁTS 1969 – POMOGÁTS Béla: A számvetés iskolája. In: Jelenkor 1969. 554-565., és Uő.: A sorsát kereső irodalom. Bp., 1979. 185-218.
- POSZLER 1990 – POSZLER György: Isten óvja a Trieszti Öblöt! In: Újhold Évkönyv 1990. 2. 313-326.
- RÁCZ 1993 – RÁCZ Péter: Ránk maradt újabb könyv a semmiről. In: Magyar Napló 1993. 5. évf. 12.
- RÉZ 1993 – RÉZ Pál: A Serpolette rejtélye. In: Holmi 1993/12. 1724-1727.
- RÓNAY 1970 – RÓNAY László: Ahol valóban minden megvan. In: Napjaink 1970/12. 11.
- RÓNAY 1971 – RÓNAY György: Iskola a határon = Uő.: Olvasás közben. Kritikák, Budapest, Magvető, 1971. 253–259.
- RÓNAY 1975 – RÓNAY László: Ottlik Géza. = Uő.: Hűséges sáfárok. Bp., 1975. 362-376.
- RÓNAY 1987 – RÓNAY László: Kegyelemtan – feljegyzések Ottlik Gézáról. In: Új Auróra 1987/1. 84-101., és Uő.: Társunk az irodasom. Bp., 1990. 159-181.
- RÓNAY 1987 – RÓNAY László: Töredékek Ottlik Gézáról. In: Kritika 1987/5. 14.
- RÓNAY 1993 – RÓNAY László: Irodalom a búra alatt. In: Vigília 1993/5. 379-385.
- RÓNAY 1996 – RÓNAY György: Iskola a határon (1960). In Ottlik (Emlékkönyv) 1996.
- RÓNAYL 1996 – RÓNAY László: Kegyelemtan. In: Ottlik (Emlékkönyv) 1996.
- SCHNELLER 1994 – SCHNELLER István: A bizalom tere. In: Magyar Napló 1994. június 10. 12.
- SCHÖPFLIN – SCHÖPFLIN Aladár: Továbbélők. Ottlik Géza regénye. In: Ottlik (Emlékkönyv)

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

1996.

Sorakozó (A hetvenéves Ottlik Géza köszöntése). In: *Mozgó Világ* 1982/5.

SZABÓ 1996 – SZABÓ Magda: *Adalék az Ottlikéshoz*. In: Ottlik (Emlékkönyv) 1996.

SZÁNTÓ 1994 – SZÁNTÓ Piroska: A bűvös vadász. In: *Holmi* 1994/3. 353-371.

SZÁSZ 1975 – SZÁSZ Imre: Könyvespolcom. In: *Magyar Hírlap* 1975. aug. 3. 10.

SZÁSZ 1978 – SZÁSZ Imre: Háló nélkül. Bp., 1978.

SZÁVAI 1981 – SZÁVAI János: Egyetemesség, magyarság. In: *Új Írás* 1981/8. 94-97.

SZEGEDY-MASZÁK 1982 – SZEGEDY-MASZÁK Mihály: Példázat a belső függetlenségről =
Alföld, 1982, 10. szám, 52–64;

SZEGEDY-MASZÁK 1993 – SZEGEDY-MASZÁK Mihály: A folytatás kényszere. In: *Holmi*
1993/12. 1728-1731., és *Kalligram* 1994/4. 80-94.

SZEGEDY-MASZÁK 1994 – SZEGEDY-MASZÁK Mihály: Ottlik Géza, Pozsony, *Kalligram*
(Tegnap és ma), 1994;

SZENTESI 1993 – SZENTESI Imre: Az új Ottlik. In: *Ezredvég* 1993/12. 84-85.

SZILASI 1992 – SZILASI László: A Jókai-szakirodalom kultikus paradigmája. In: *ItK* 1992.

SZÜCS 1994 – SZÜCS Kinga: Ottlik Géza „Buda” című regényének kéziratáról és
szövegközléséről. In: *Irodalomismeret* 1994/9. 37-40.

TAKÁTS (szerk.) 2003 – Az irodalmi kultuszkutatás kézikönyve. Szerk. Takáts József, Kijárat
Kiadó. Bp., 2003.

TANDORI 1979a – TANDORI Dezső: Egy húszéves regény. In: *Kortárs* 1979/11. 1793-1802.

TANDORI 1979b – TANDORI Dezső: „Agyagszerűen lehetett nyomogatni, formálni; de nem
agyag volt.” = *Uő.*: A zsalu sarokvasa. Bp., 1979. 159-172.

TANDORI 1981 – TANDORI Dezső: A rendezetlen dolgok még ismeretlen, valódibb rendje. In:
Új Írás 1981/8. 89-93.

TANDORI 1985 – TANDORI Dezső: „...csak egy ürge, és egyben lidérces messze fény.” In: *Új*
Írás 1985/1. 92-100.

TANDORI 1987 – TANDORI Dezső: ...Pilinszky...Ottlik. In: *Mozgó Világ* 1987/10. 114-120.

TANDORI 1993a – TANDORI Dezső: Hány óra Buda? In: *Népszabadság* 1993. aug. 14.

TANDORI 1993b – TANDORI Dezső: Budán innen, Budán túl 1-2. In: *Jelenkor* 1993/10. 307-
314., és 1993/11. 919-931.

TANDORI 1994 – TANDORI Dezső: Hol tart az Ottlik-ügy? Ha „az”. In: *élet és Irodalom* 1994.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K KAPOSVÁRI
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

március 15.

TARJÁN 1990 – TARJÁN Tamás: Ottlik Géza: Buda. In: Vigília 1990. 58. évf. 9. sz. 718.

TÓTH 1960 – TÓTH Dezső: Ottlik Géza: Iskola a határon. In: Kortárs 1960/3. 461-463.

TÓTH 1963 – TÓTH Dezső: Ottlik Géza: Iskola a határon = Uő.: Életünk - regényeink. Bp., 1963. 134-142., és Uő.: Élő hagyomány – élő irodalom. Bp., 1977. 598-603.

TVERDOTA 1998 – TVERDOTA György: A komor föltámadás titka. A József Attila-kultusz születése. Pannonica Kiadó, [Pécs], 1998.

VARGA L – VARGA Lajos Márton: Az élő regény. In: Népszabadság.

ZALÁN 1982 – ZALÁN Tibor: Egy vázlat félbemaradt vázlata Ottlikről. In: Mozgó Világ 1982/5.

ZEMPLÉNYI 1982 – ZEMPLÉNYI Ferenc: Regény a határon. In: ItK 1982/4. 473-485.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

